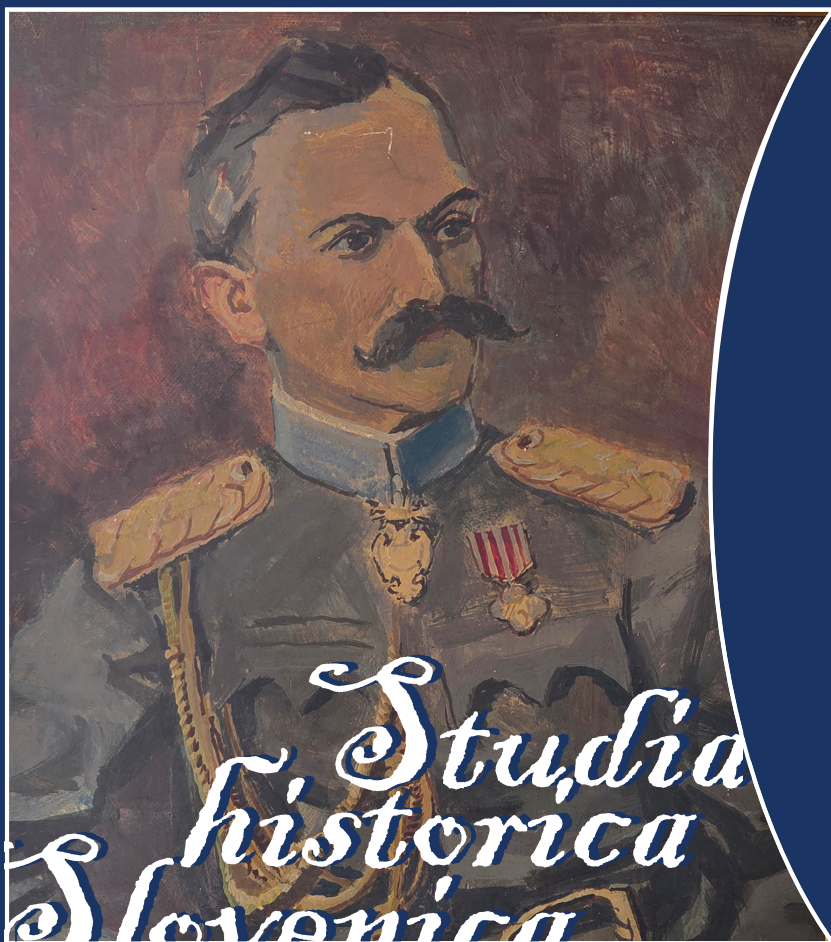

Studia Historica Slovenica

*Časopis za humanistične in družboslovne študije
Humanities and Social Studies Review*

2025

2

S *tudia* **H** *istorica* **S** *lovenica*

Studia Historica Slovenica

Časopis za humanistične in družboslovne študije
Humanities and Social Studies Review

letnik 25 (2025), št. 2

ZGODOVINSKO DRUŠTVO
DR. FRANCA KOVAČIČA
V MARIBORU

ZRI DR. FRANCA KOVAČIČA V MARIBORU

MARIBOR 2025

Izdajatelj / Published by

ZGODOVINSKO DRUŠTVO DR. FRANCA KOVAČIČA V MARIBORU /

HISTORICAL SOCIETY OF DR. FRANCO KOVACIC IN MARIBOR

<http://www.zgodovinsko-drustvo-kovacic.si>

ZRI DR. FRANCA KOVAČIČA V MARIBORU /

ZRI DR. FRANCO KOVACIC IN MARIBOR

Uredniški odbor / Editorial Board

dr. Karin Bakračević, dr. Rajko Bratož,

dr. Neven Budak (Hrvaška / *Croatia*), dr. Jožica Čeh Steger, dr. Darko Darovec,

dr. Darko Friš, dr. Stane Granda, dr. Andrej Hozjan, dr. Gregor Jenuš, dr. Tomaž Kladnik,

dr. Mateja Matjašič Friš, dr. Aleš Maver, dr. Rosario Milano (Italija / *Italy*),

dr. Jurij Perovšek, dr. Jože Pirjevec (Italija / *Italy*), dr. Marijan Premović (Črna Gora / *Montenegro*),

dr. Andrej Rahten, dr. Tone Ravnikar, dr. Imre Szilágyi (Madžarska / *Hungary*),

dr. Peter Štih, dr. Polonca Vidmar, dr. Marija Wakounig (Avstrija / *Austria*)

Odgovorni urednik / Responsible Editor

dr. Darko Friš

Zgodovinsko društvo dr. Franca Kovačiča

Koroška cesta 53c, SI-2000 Maribor, Slovenija

e-pošta / e-mail: shs.urednistvo@gmail.com

Glavni urednik / Chief Editor

dr. Mateja Matjašič Friš

Tehnični urednik / Technical Editor

David Hazemali

Članki so recenzirani. Za znanstveno vsebino prispevkov so odgovorni avtorji.

Ponatis člankov je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in navedbo vira.

The articles have been reviewed. The authors are solely responsible for the content of their articles.

No part of this publication may be reproduced without the publisher's prior consent and a full mention of the source.

Žiro račun / Bank Account:

Nova KBM d.d.

SI 56041730001421147

Tisk / Printed by:

Dravski tisk d.o.o.

<http://shs.zgodovinsko-drustvo-kovacic.si>

Izvillečke prispevkov v tem časopisu objavljata 'Historical – Abstracts' in

'America: History and Life'.

Časopis je uvrščen v 'Ulrich's Periodicals Directory', evropsko humanistično bazo ERIH in mednarodno bibliografsko bazo Scopus (h, d).

Abstracts of this review are included in 'Historical – Abstracts' and

'America: History and Life'.

This review is included in 'Ulrich's Periodicals Directory', european humanistic database ERIH and international database Scopus (h, d).

Studia historica Slovenica, Časopis za humanistične in družboslovne študije,

je vpisan v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo RS, pod zaporedno številko 487.

Izdajo časopisa sta omogočili Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost RS ter Mestna občina Maribor.

Co-financed by the Slovenian Research and Innovation Agency and the Municipality of Maribor.

*Studia
historica
slovenica*

Kazalo / Contents

Jubilej – ob Maistrovem letu 2024 / *On the Occasion of Rudolf Maister's* *Anniversary in 2024*

STJEPAN MATKOVIĆ: Rudolf Maister v hrvaški kulturi spomina <i>in zgodovini</i>	279
--	-----

Članki in razprave / Papers and Essays

MARTIN BELE: Maistrov rod in razširjena družina	289
<i>Maister's Family and Extended Kinship</i>	
TOMAŽ KLADNIK: Vojaško delovanje Rudolfa Maistra <i>v Mariboru</i>	317
<i>Rudolf Maister's Military Actions in Maribor</i>	
JURIJ PEROVŠEK: Maister in Narodna vlada SHS v Ljubljani	353
<i>Maister and the National Government of the State</i> <i>of Slovenes, Croats, and Serbs (SHS) in Ljubljana</i>	
ALEKSANDRA GAČIČ BELEJ: General Rudolf Maister in dr. Karel <i>Verstovšek, antipoda v prevratnem obdobju Maribora</i>	383
<i>General Rudolf Maister and Dr. Karel Verstovšek,</i> <i>the Antipode in the Upheaval Period of Maribor</i>	
BOGDAN KOLAR: Slovenski duhovniki v času pred koroškim <i>plebiscitom</i>	417
<i>Slovenian Priests in the Time before the Carinthian Plebiscite</i>	
TEODOR DOMEJ: Podoba generala Maistra v nemškokoroški <i>propagandni publicistiki</i>	449
<i>The Image of General Maister in the German Carinthian</i> <i>Propaganda Media</i>	

S *tudia* **H** *istorica* **S** *lovenica*

POLONA VIDMAR: **Bivališča** generala Rudolfa Maistra
in geneza katastrske občine Grajski marof
v nekdanjem mariborskem Graškem predmestju.....485
*Residences of General Rudolf Maister and the Genesis
of the Cadastral Municipality of Grajski Marof
in the Former Graz Suburb of Maribor*

DARJA KERIC: **Rudolf Maister** v učbenikih za zgodovino.....525
Rudolf Maister in History Textbooks

BLANKA BOŠNJAK: **Rudolf Maister** v slovenski književnosti.....551
Rudolf Maister in Slovenian Literature

URH FERLEŽ: **Kako smo** Maistrovo celjsko dobo postavili
v strip.....579
*How We Turned Maister's Time in Celje into a Comic
Book*

Avtorski izvlečki / Authors' Abstracts..... 607

Uredniška navodila avtorjem /
Editor's Instructions to Authors 615

S *tudia*
H *istorica*
S *lovenica*

*Studia
historica
slovenica*

Rudolf Maister v učbenikih za zgodovino

Darja Kerec

Dr., izredna profesorica
Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Oddelek za razredni pouk
Kardeljeva ploščad 16, SI-1000 Ljubljana, Slovenija
e-pošta: Darja.Kerec@pef.uni-lj.si

Izvilleček:

V prispevku obravnavamo Rudolfa Maistra v učnem gradivu za zgodovino v tretjem triletju osnovne šole in v gimnaziji (srednji šoli). Predstavljeni so najbolj značilni in pogosti besedni ter slikovni elementi v (nekaterih) slovenskih učbenikih in delovnih zvezkih, ki so izšli po osamosvojitvi. Analizirali smo 31 učbenikov in delovnih zvezkov. Podatki kažejo, da je v sodobnih učbenikih najpogostejši samostalnik, s katerim je predstavljen Maister, general. V Kraljevini SHS/Jugoslaviji pa so ga v berilih v učnem gradivu pogosto opisovali s samostalnikom junak.

Ključne besede:

Rudolf Maister, zgodovinski učbenik, zgodovinski delovni zvezek, državni praznik, osnovna šola, srednja šola

Studia Historica Slovenica

Časopis za humanistične in družboslovne študije

Maribor, letnik 25 (2025), št. 2, str. 525–550, 43 cit., 2 slike, 5 preglednic

Jezik: slovenski (izvilleček slovenski in angleški, povzetek angleški)

Uvod

Rudolf Maister je zgodovinska, ne le vojaška osebnost. V tisku se ga izpostavlja in navaja predvsem v vojaški in pesniški vlogi, pri slednji pogosteje v medvojnih letih. V zadnjih letih se opozarja na "inflacijo" dogodkov in prireditev, povezanih z Maistrom in še s čim; mnogi izpostavljajo, da bi s pretiranim javnim spominjanjem iz Maistra naredili kult osebnosti. Kot zgodovinsko osebnost in tudi ustvarjalca na literarnem oziroma pesniškem ter likovnem področju so ga mlajši generaciji (učenci in dijaki) snovalci učnih načrtov in pisci učnih gradiv prezentirali v novi državi, posebej v 20. in 30. letih.

O Maistru v osnovnošolskih in srednješolskih učbenikih za zgodovino je v zadnjih letih izšlo več člankov, ki so jih napisali didaktiki zgodovine, učiteljice in učitelji v osnovnih in srednjih šolah. Pri analizi obravnave Maistra v učnem gradivu lahko težavo predstavlja tudi dostopnost do učbenikov, ki so lahko kot edini izvod v knjižnicah nedostopni ali pa niso digitalizirani (učbeniki, ki so izšli pred letom 1991). Po prenovi učnih načrtov od leta 2006 se je, ob že prej raznovrstnih in številčno bogatih ter številnih objavah o Maistru, povečalo zanimanje za osvetlitev njegove pojavnosti v šolskem učnem gradivu. Tako je Polona Majdič v članku¹ leta 2020 v strokovni reviji *Zgodovina za vse* predstavila analizo poznavanja Maistra pri dijakih na osnovi nekaterih (do) takrat uporabljenih učbenikov za zgodovino in predstavila nekaj rezultatov:

1. Maister se kot vojaška osebnost v manjšem delu (omenja tri odstavke) pojavlja v učbenikih in delovnih zvezkih za zgodovino v 9. razredu osnovne šole, vedno s sliko in tudi z omembo 23. novembra.
2. O Maistru je več besedila s sliko v srednješolskih učbenikih, pri nekaterih pa celo manj, kot v teh za osnovno šolo, a posebej izpostavlja gimnazijske učbenike z zadostnim besedilnim deležem o njem.²
3. Maister je v šolah v prvi vrsti obravnavan kot general, ki je obranil severno mejo in le redko oziroma v nobenem berilu ali priročniku za književnost in umetnost, ki jih je pregledala, ni obravnavam kot pesnik ali slikar. Zaključuje, da je to najbrž tudi razlog, da ga večina ljudi pozna le po njegovih vojaških uspehih.

V učnem gradivu se Maistra resda pogosteje opisuje kot vojaško osebnost (general kot najvišji čin v vojski), v učbenikih pa se pri predstavitvi njegovega "lika in dela" vendarle omenja tudi njegova literarna dejavnost (na primer v

¹ Polona Majdič, "Kako dobro dijaki poznajo Rudolfa Maistra", *Zgodovina v šoli* 28, št. 1 (2020), str. 78–84.

² Učbenik Boža Repeta *Naša doba* (1997) ter Aleša Gabriča in Mateje Režek *Zgodovina 4, učbenik za 4. letnik gimnazije* (2018).

enem od učbenikov za zgodovino za 9. razred osnovne šole iz leta 2005: "poleg spominov je pisal tudi pesmi"³).

Smiselno je, da v uvodu definiramo nekaj pojmov v povezavi s slovenskim šolskim sistemom in z njegovim učnim gradivom. Primarni namen razprave je prikaz prezentnosti Rudolfa Maistra v učbenikih oziroma učnem gradivu⁴, ki se v šolskem sistemu uporablja v Republiki Sloveniji (koliko, kje, na kakšen način, v kakšnem kontekstu in kateri obliki je Maister naveden in tudi, kje ni). Za natančne podatke in podrobno analizo bi bilo treba pregledati "vse" dostopno učno gradivo za vse tri stopnje izobraževanja. Za takšno temo oziroma naslov razprave (Maister v slovenskem učnem gradivu) je potrebnega več časa in sistematičnega akumuliranja podatkov ter razvrščanja v kategorije in podkategorije; to je najbolj splošen opis pristopa k delu.

Za namen pisanja tega prispevka so bili pregledani le učbeniki v fizični obliki. Število pregledanih učbenikov je omejeno na 31 iz več razlogov. Prvi razlog je, da v koledarsko določenem procesu pregledovanja učbenikov in delovnih zvezkov velik del tega gradiva ni bil fizično dostopen zaradi aktivnih mesecev tekočega šolskega leta v osnovnih in srednjih šolah, zato posamezni izvodi v knjižnicah niso bili na voljo. Drugi razlog je, da številni aktualni učbeniki in delovni zvezki niso bili izdani v digitalni obliki (e-gradivo). Tretji razlog je izrazito monopoliziran trg učbeniškega gradiva ene od slovenskih založb, ki v zadnjih letih to gradivo ponuja izključno v digitalni (in plačljivi) obliki.

Danijela Trškan je sicer leta 2011 objavila seznam slovenskih učbenikov za zgodovino, ki so bili izdani med letoma 1945 in 2010, posebej za osnovno in srednjo šolo (gimnazije ter tehniške in druge strokovne šole). Za osnovno šolo seznam vsebuje 38, za srednjo šolo pa 62 učbenikov.⁵

Na osnovi dostopnosti smo za namen te razprave pregledali 31 tiskanih učbenikov in delovnih zvezkov, ki so izšli po osamosvojitvi in so bili ali so še v rabi (časovni razpon glede na letnico izdaje je 1997–2024) v osnovnih (drugo triletnje, 4. in 5. razred in tretje triletnje, 8. in 9. razred) in srednjih šolah (strokovne šola in 4. letnik gimnazije). Pregledane delovne zvezke in učbenike sem označila z akronimi in letnico, ko so izšli (tudi ponatisi). V razdelku Literatura in viri na koncu te razprave je ob letnici izdaje učbenika (oznaka U) in delovnega zvezda (oznaka DZ) pridodan en ali več zlogov (prvi črki ali prve tri črke

³ 2005 (U-RA-SNO), str. 53.

⁴ Definicije učbenika se razlikujejo: od tega, da ga definiramo kot knjigo, ki je napisana za izobraževalne namene, do tega, da je učbenik lahko katera koli knjiga, uporabljena pri pouku (Mikk, 2000; Swanepoel, 2010), povzeto po: Gregor Torkar, Milena Košak Babuder in Milena Grmek Ivanuš, "Kakovost slovenskih učbenikov za osnovne in srednje šole", v: *Kakovost učbenikov v Sloveniji: izzivi in priložnosti* (Ljubljana, 2022), str. 22.

⁵ Danijela Trškan, "Pregled zgodovinskih učbenikov za osnovne in srednje šole od leta 1945 do leta 2010", v: *Trojarjev zbornik* (Ljubljana, 2011), str. 493.

imena in/ali priimka avtoric in/ali avtorjev). Na primer: 2024 (U-VA-KO) označuje učbenik, ki je izšel leta 2024 in katerega avtor je Vasja Kožuh. Ob letnici in akronimu so navedeni avtorji, polni naslov dela, založba in stran, ki korespondira z navedbo in s slikovno prilogo Rudolfa Maistra.

Slovenska šola in učno gradivo

Slovenski izobraževalni sistem je razdeljen v tri sklope: primarno (predšolska vzgoja in osnovna šola), sekundarno (splošna, poklicna in strokovna srednja šola, gimnazija in srednja šola za otroke s posebnimi potrebami) in terciarno (višja šola/višja strokovna šola, visoko šolstvo, izobraževanje za odrasle in izobraževanje za odrasle s posebnimi potrebami).

Tudi opredelitev obdobja izdajanja učnega gradiva je povezana ne le z desetletji pred osamosvojitvijo in po njej, ampak tudi s kurikularnimi spremembami v izobraževalnem sistemu, pomembnimi dogodki v preteklih treh desetletjih in prenovami ter dopolnitvami učnih načrtov. Vsekakor mora biti sodoben učbenik za zgodovino usklajen z učnim načrtom⁶, a mora dopustiti tudi čas za dodatne dejavnosti, delo z dodatnimi materiali (danes so to multimedija in informacijska tehnologija) ter naj je v korelaciji z ostalimi predmeti. Podpira naj interdisciplinarne teme in projekte v učnem načrtu. Temu z drugo besedo pravimo medpredmetno povezovanje in pri zgodovini so to "v osnovi" geografija, književnost, umetnost.

Učbeniki in delovni zvezki, seveda predpisani in v skladu z učnimi načrti ter veljavno potrjeni, so osnovno učno gradivo. Slovanska definicija učbenika je, da je to knjiga s predpisano snovjo za učenje, v kateri je zbrana učna snov posameznega predmeta za posamezen razred oziroma stopnjo. Vendar pa učbenik ni edini vir znanja.

Dodatno didaktično gradivo (za zgodovino) so delovni zvezki (kombinirani), atlasi in zbirke virov. Tu so še berila in priročniki za področji književnost in literatura. Danijela Trškan navaja tri prevladujoče vrste učbenikov: klasični, podelovni (slednji vsebuje naloge, slikovno gradivo) in delovni, ki pravzaprav predstavlja delovni zvezek (v preteklosti so mu rekli vadnica).⁷ Skozi desetletja se je struktura učbenika spreminjala in nadgrajevala. V osnovi se sestavni deli učbenika členijo na besedne (besedilo) in nebesedne (slikovno gradivo), sodobni pa so strukturirani na način, da dopolnjujejo primarne elemente (utrjevanje in razširjanje učne snovi). Ob učbeniku so torej kot učna sredstva mišljena tudi knjižna gradiva oziroma literarna besedila.

⁶ Raziskovanje didaktike zgodovine: v spomin na dr. Štefana Trojarja ob 90-letnici rojstva (Ljubljana, 2022), str. 95, 102 (dalje: Trškan, *Raziskovanje didaktike zgodovine*).

⁷ Trškan, *Raziskovanje didaktike zgodovine*, str. 97.

Učbenik pri zgodovini je sekundarni vir, saj avtor predstavi podatke oziroma dejstva, ugotovitve in primere, ki jih je povzel in prilagodil stopnji učencev iz različnih drugih sekundarnih virov ali zgodovinske literature.⁸

Preglednica 1: Glavni elementi notranje strukture sodobnega učbenika (preglednica na osnovi članka Danijele Trškan, *Raziskovanje didaktike zgodovine*, str. 97–99)

Glavni elementi notranje strukture sodobnega učbenika									
BESEDILO	daljši zapis (en ali več odstavkov s podrobnostmi)		omemba ali krajši zapis (ena ali dve povedi)						
SLIKOVNO GRADIVO	fotografija	razglednica	zemljevid	plakat	ilustracija (risba, skica)	karikatura	graf	stat. tabela	časovna preglednica
PISNI VIRI	odlomki iz primarnih zgodovinskih virov	pričevanja	govori	uradni dokumenti	pogodbe				
odlomki iz sekundarnih zgodovinskih virov	dokumentarna literatura (vir prve roke)				zgod. literatura (roman, novela, pesem)	druga (književna) dela	znanstvena dela, monografije		
SLOVAR POJMOV									
NALOGE	KOT VSEBINE IZVEN UČBENIKA	branje dodatne literature	proučevanje zemljevidov (atlas)						
KOT UPORABA DODATNEGA UČILA	IKT (video, avdio, danes internet)								

Maister v zgodovinskih čitankah

V preteklosti so bila berila del (obveznega) učnega gradiva, ob omembi katerih danes morda najprej pomislimo na učbenik z besedilom za jezikovni pouk (na primer *Slovensko berilo za osnovno šolo 2. razred*). Sopomenka za berilo je čitanka. Lahko pa je čitanka v funkciji pomožnega učbenika z izbranimi sestavki iz zgodovine; v tem primeru se takšno gradivo imenuje zgodovinska čitanka.

⁸ Prav tam, str. 98.

Ivan Štrukelj (s psevdonimom Hribski) je leta 1929 izdal priročnik za učitelje (*Razredni učitelj*). Bil je pedagog, pedagoški organizator in publicist. Pri pouku zgodovine je učiteljem priporočil:

Kajti učenci osnovne šole vobče duševno še niso tako daleč, da bi mogli raznovrstna dela, ki si med seboj večkrat celo nasprotujejo, kritično presojati in si ustvariti lastno sodbo. Zato bo skoraj zadostovalo, ako opozarjamo učence na zgodovinske berilne sestavke v čitankah, saj jih vsebuje vsaka po nekaj, pa naj je to že v zgodovinskem delu ali pa med beletristiko. Take berilne sestavke lahko tudi čitamo, se vanje poglobljamo in vadimo v pripovedovanju. Najvažnejše pa ni zapomniti si zgodovinske vsebine, ampak jo etično prevzeti v dušo in srce.⁹

V Kraljevini Jugoslaviji so čitanke bile t. i. učne knjige za osnovne šole, posebej za prvo (1., 2., in 3. razred) in drugo triletje (4. in 5. razred). Pri nas so izhajale v zbirki *Slovenske čitanke za osnovne šole*. V eni od teh (t. i. 4. in 5. šolsko leto), ki je bila leta 1933 ponatisnjena šestič, sta na notranji strani platnice natisnjeni življenjski vodili ("Ti z menoj v življenje hodi, k smotru me življenja vodi!" – "Bodi mi učiteljica in k resnici mi vodnica!").¹⁰ Čitanka ima zabavne in poučne vsebine, tudi iz zemljepisa in zgodovine (o dogodkih iz prve svetovne vojne so objavljeni krajši prispevki, kot so "Srbija in Črna gora osvobojeni", "Razpad Avstro-Ogrske" in "Ujedinjenje Srbov, Hrvatov in Slovencev"¹¹). V tej izdaji je objavljena tudi Maistrova pesem "Sveti Božič" pod zaporedno številko 103. Njegova pesem je umeščena v razdelek o zimi, ki je ena od štirih v vsebinskem sklopu "Človeško življenje v štirih letnih časih".¹² So pa Maistrove vojaške zasluge posebej poudarjene v pesmi pod številko 144: "Junak Vojanov (1918)".¹³ Njen avtor je Engelbert Gangl (1873–1950), metliški literat, pedagog, politik, član Slovenske in Jugoslovanske sokolske zveze ter pobudnik ustanovitve ljubljanske Učiteljske tiskarne, ki je (te) čitanke izdajala. Izkušnje iz učiteljske prakse so mu prišle prav pri izdajanju in urejanju otroških in mladinskih tiskov (mesečno revijo *Zvonček* je urejal v letih 1900–1920).¹⁴

⁹ Ivan Štrukelj, *Razredni učitelj. Oblastna zaloga šolskih knjig in učil* (Ljubljana, 1929), str. 92 (dalje: Štrukelj, *Razredni učitelj*).

¹⁰ Andrej Rape, *Slovenske čitanke za osnovne šole. Izdanie v petih delih. Četrti del (4. in 5. šolsko leto).* Četrta čitanka (Ljubljana, 1933), notranja prva stran (platnica) (dalje: Rape, *Slovenske čitanke za osnovne šole*).

¹¹ Rape, *Slovenske čitanke za osnovne šole*, str. 342–343.

¹² Prav tam, str. 119–120.

¹³ Prav tam, str. 172–173.

¹⁴ "Gangl, Engelbert", *Slovenska biografija*, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU (Ljubljana, 2013), dostopno na: <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi196742/>, pridobljeno: 3. 3. 2025.

Maistru – Vojanovu se Gangl pokloni s petkitično pesnitvijo¹⁵, v drugi kitici zapiše takole: "To junak Vojanov beseduje, brke gladi, sabljo priostruje, smeje misli mu ljubav razvneumlje, ki razgreva ga do rodne zemlje, bistro mu oko v daljavo gleda, iz srca do src hiti beseda...". V zadnji štirivrstični je Maribor opisan kot "naša severna trdnjava": "A Vojanovu oko je rosno, ko zmagalec k nebu dvigne glavo, klic domov je preleti ponosno: Glejte našo severno trdnjavo!"¹⁶

V 20. in 30. letih je bil Rudolf Maister pogosto navajan v čitankah, predvsem kot pesnik, katerega opus so pisci in izdajatelji tovrstnega učnega gradiva vključevali z namenom poudariti njegovo zgodovinsko vlogo v bojih za severno mejo, hkrati pa ga učencem ali dijakom predstaviti kot plodovitega in angažiranega pesnika. Njegove pesnitve so vedno objavljene skupaj s psevdonimom (Vojanov), tako na primer v čitanki iz leta 1922 (*Matjažev sonet* in *Tibotapec*¹⁷). V seznamu avtorjev je dodan tudi biografski zaznamek ("Maister Rudolf-Vojanov, *1875. v Kamniku; častnik v naši armadi, sed. general v Mariboru; epski in lirski pesnik").¹⁸ V spomin na padle mladeniče in opomin na vojne grozote je bila objavljena njegova pesem *Za sinom* (9. kitica: "Ko tožno ob grobu ihti, sovražnik od brega ustrelji. Kraj cerkvice krogla zabrije in materi srce – prebije."), ki so jo v osnovnošolskih čitankah še poobjavljali v naslednjih letih.¹⁹ Pisci oziroma izdajatelji beril so Maistra v čitanke umeščali v sklop oziroma del vsebine o slovenskih pesnikih in pisateljih.

Zgodovinske osnovnošolske in srednješolske čitanke, izdane po drugi svetovni vojni v 60., 70. in 80. letih, so bile po vsebini bolj zbirke, sestavljene iz primarnih virov, spominov, resolucij ter manj literarnih besedil.²⁰ Prva takšna, torej dejanska zgodovinska čitanka, je kot zbirka virov za šolsko rabo v povojni Sloveniji izšla leta 1968.²¹

Maister – junak

V *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* pri opisu besede junak piše, da je to oseba, ki je storila izredno pogumno, junaško dejanje, je izredno pogumna in

¹⁵ Engelbert Gangl, "Junak Vojanov", v: *Slovenske čitanke za osnovne šole. Izdane v petih delih. Četrta del (4. in 5. šolsko leto.)*. Četrta čitanka. Šesta neizpremenjena izdaja. Šesti neizpremenjeni natis. Učiteljska tiskarna (Ljubljana, 1933), str. 172–173 (dalje: Gangl, "Junak Vojanov").

¹⁶ Gangl, "Junak Vojanov", str. 173.

¹⁷ Josip Wester, *Slovenska čitanka za četrti razred srednjih šol* (Ljubljana, 1922), str. 33–34 in 200–201 (dalje: Wester, *Slovenska čitanka za četrti razred srednjih šol*).

¹⁸ Wester, *Slovenska čitanka za četrti razred srednjih šol*, str. 270.

¹⁹ Prav tam, str. 118.

²⁰ Tomaž Weber, "Zgodovinske čitanke", *Zgodovinski časopis* 25, št. 1–2 (1971), str. 157–159.

²¹ Štefka Zadnik (ur.), *Zbirka zgodovinskih virov za 4. razred gimnazije*. Državna založba Slovenije (Ljubljana 1968), 287 strani.

neustrašna. Naslednja razlaga besede junak je, da gre običajno za moškega, ki se odlikuje v kaki stvari ali ob kakem dogodku. Nadaljnje tri razlage prvi dve dopolnjujeta s še drugimi pozitivnimi opisi ("3. kdor zaradi kake lastnosti vzbuja občudovanje in željo po posnemanju, 4. postaven, krepak moški in 5. glavna, osrednja oseba v literarnem delu: junak drame, romana").²² Prav vseh pet točk lahko apliciramo na Maistrovo osebnost in dejanja.

To so bili časi, ko so ženske v javnem življenju sicer že prezentne, a tudi čas, ko njihovo gibanje (prvi val feminističnega gibanja) še ne doseže primarno zastavljenih ciljev, kot je volilna pravica. Zdi se, da so bile literatke v primerjavi z moškimi kolegi (pesnik Vojanov) v priznavanju umetniške vrednosti (književnost) manj zastopane, posebej v učnem gradivu. Do prve svetovne vojne se v srednješolskih berilih pojavi le pet avtoric (Josipina Toman – Turnograjska, Luiza Pesjak, Pavlina Pajk, Ljudmila Poljanec in Vida Jeraj). V obdobju pred in po prvi svetovni vojni so predvsem Zofka Kveder, Vida Jeraj in Lili Novy svoja dela največkrat objavljale v časopisih in literarnih revijah, kot so *Slovenka*, *Slovan*, *Ljubljanski zvon* ter *Dom in svet*.²³ Treba je upoštevati zgodovinska dejstva (boj za severno mejo in Maistrova vloga), zaradi katerih je junaštvo moških pogostejše priznано, medtem ko ženskam bolj kot realno pripada fiktivno junaštvo (vloga heroine, tragične junakinje v umetniških delih). Tako ne gre za "odklonski pojav", če so v letih obstoja Kraljevine Jugoslavije/SHS Rudolfa Maistra dojemali in "čislali" kot "prvega in zadnjega vojnega junaka". V 21. stoletju se pri vrednotenju njegove pojavnosti v slovenski družbi mnogi v javni sferi (zgodovinarji, muzealci, novinarji) sprašujejo, ali lahko z deli o vlogi in osebnosti Rudolfa Maistra govorimo že o čezmerni produkciji.

V sodobnih obravnavah zgodovinske vloge Maistra v učnem gradivu (predmet državljanska in domovinska vzgoja) nekateri vidijo (ali pa so pred dvema desetletjema ob procesu uveljavljanja dneva Rudolfa Maistra kot državnega praznika) znake idolatrije, med drugim tudi na takratnem Ministrstvu za šolstvo in šport Republike Slovenije: "Novejši učbeniki še vedno nekritično prenašajo sodbe, pa tudi mite, simbole in ideologeme, ki so bili umetno vzpostavljeni v času angažirane zgodovinske znanosti (npr. pomenski znaki, kot so Tito, Maister, TIGR)."²⁴ Očitek o mitiziranju pa je nevhvaležno prenesti v predvojna leta;

²² "Slovar slovenskega knjižnega jezika [Elektronski vir]", SAZU in Inštitut za slovenski jezik Frana Ramoviša ZRC SAZU, dostopno na: <http://www.fran.si/130/sskj-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika>, pridobljeno: 11. 2. 2025.

²³ Zoran Božič, "Avtorice v slovenskih srednješolskih berilih", *Jezik in slovstvo* 62, št. 1 (2017), str. 33–43, 119, dostopno na <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-4HQ0T46F>, pridobljeno: 6. 12. 2025; Katja Mihurko Poniz, *Literarna ustvarjalca v očeh drugega: študije o recepciji, literarnih stikih in biografskem diskurzu*. Univerza v Novi Gorici (Nova Gorica, 2017), dostopno na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-2J9O6CZ6>, pridobljeno: 6. 12. 2025.

²⁴ Milan Zver, "Da ne bi bili tuji v lastni kulturi", v: *Državljalnska in domovinska vzgoja* (Slovenska Bistrica, 2006), str. 20.

v obdobju po izgubi Koroške in Primorske je bilo izpostavljanje narodnih junakov (Maister, Malgaj, Borojevič in drugi) nekakšen nasploh sprejet imperativ.

Štrukelj v učiteljskem priročniku iz leta 1929 o takšnih junakih piše kot o "velikih zgodovinskih osebnostih zadnjega časa":

Pouk sam pa mora biti zanimiv. Ako zgodovinski pouk ne vzbuja zanimanja, je škoda za čas, ki ga pri tem izgubljam; in vendar naj bi z njim vzgajali izročeno nam mladino v plemenitem mišljenju za višja etična stremjenja in dejanja, kakor jih nudi in kaže izbrana zgodovinska snov, povzeta iz posameznih zgodovinskih obdobj, in velike zgodovinske osebnosti zadnjega časa.²⁵

Med velike slovenske (in jugoslovanske) zgodovinske osebnosti v tistem obdobju, torej po Štruklju v "zadnjem času", so tako avtorji učbenikov in beril kot njihovi založniki upravičeno umeščali tudi Maistra. Sklenimo: osebnostno in značajske je bil Maister v učnem gradivu, ki je izhajalo pred drugo svetovno vojno, prezentiran predvsem kot junak: junak Maister, mariborski junak, junak Vojanov (tako tudi Gangl), naš junak, naš narodni junak ...

Leta 1934 je v *Zvončku* kot dodatno raznovrstno čtivo (berilo) objavljen Maistrov portret s pripisom, da "29. marca je slavil 60-letnico svojega rojstva naš narodni junak in prvi slovenski general, pesnik Rudolf Maister – Vojanov, kateremu smo dolžni posebno zahvalo, saj nam je ohranil mesto Maribor, ki bi ga bili po prevratu leta 1918, vzelo Avstriji."²⁶ V reviji za otroke *Mlado jutro*, nedeljski prilogi časnika *Jutro*, je učitelj šestega razreda Peter Judež leta 1932 zapisal misel o slovenskih literatih, kamor je umestil tudi Maistra, ki je "rojak – junak":

V tem sodu spravljamo črnilo za vse šolsko leto. Največ smo v šoli govorili o pesnikih, pisateljih in umetnikih kamniškega sreza. Vse smo našli: Kopitar, Trdina, Kersnik, Andrejčkov Jože, Koseski, Detela itd. Pozabili nismo tudi naših rojakov – junakov: Vega, Gospodin Franjo in mariborski junak general Rudolf Maister so nam dali mnogo zgodovine za naš narodni preporod.²⁷

Pogosto v učnem gradivu iz 20. in 30. let avtorji z izborom besed (samostalniki, pridevniki in glagoli) bralca preusmerijo na Maistrovo pozitivno osebnost in značajske lastnosti (domoljubje, zavednost, morala, čut za pravico in boj za kulturo ...). Maister se kot eden od junakov v družbi antičnih (in drugih) osebnosti pojavi v srednješolskem učbeniku iz leta 1938:

²⁵ Štrukelj, *Razredni učitelj*, str. 86,

²⁶ *Zvonček*, 1. 4. 1934, št. 8, zadnja (četrt) stran ovitka.

²⁷ "Kaj pišejo Jutrovčki?", *Mlado jutro*, 17. 7. 1932, št. 29, str. 7.

Nikolaj Zrinski, Sindjelić požene okop s seboj in Turki vred v zrak. Rajič brani top, dokler ga ne posekajo, Karadjordje v boju s Turki, kralj Peter in kralj Aleksander v balkanski in svetovni vojni, Malgaj na Koroškem, general Maister, naš otok Salamis [Krf], albanske gore, Doberdob – slovenskih fantov grob. Naši kalimegdanski junaki, ki so tako dolgo zadrževali avstrijsko armado z belgrajske trdnjave, da so vsi popadali.²⁸

Maistra se tu postavlja "ob bok" Temistokleju ter špartanskemu kralju Leonidu in v kontekst antične zgodovine, pa tudi jugoslovanske. Tu je še obdobje turških vpadov ter balkanskih in svetovne vojne. Ob besedilu o grških junakih je pripisana beseda "Razgovor" kot predlog za nadaljnjo diskusijo (in učenje), a s ciljem ovrednotiti Maistrovo vlogo in pomen za slovenski in jugoslovanski narod. "Interpretacije" so sicer vedno dobrodošle, v gornjem primeru gre za aktivno učno metodo (debata).

O tem in kako podobno je Rudolf Maister obravnavan v ilustriranih pripovedih za mladino, piše tudi Pavšič: "Pripovedi predstavljajo generala Maistra kot rešitelja in človeka z nadpovprečno izrazito sposobnostjo strateškega voditeljstva, ki ga vodi domoljubje, na poti do doseženega cilja pa ga spremlja vztrajnost."²⁹

Pri označevanju Rudolfa Maistra, kot se pojavlja v učnem gradivu, smo uporabili tudi vrednostne izraze. Zanimalo nas je, kakšno kakovost izraža pridevniška beseda (pridevnik) v opisu Rudolfa Maistra v dvanajstih pregledanih učbenikih in delovnih zvezkih za tretje triletno in srednjo šolo, ki so bili izdani v letih od 1996 do 2020. Pri opisu njegove funkcije in osebnosti prevladujejo samostalniki, povezani z njegovo vojaško vlogo v bojih za severno mejo. Po vrsti "izstopa" lastnostni oziroma kakovostni pridevnik ("odločen" in "bivši"), redkeje oziroma le dvakrat pa vrstni pridevnik po izvoru ("avstro-ogrski"). Največ, devetkrat, je ob njegovem imenu in priimku ali zgolj priimku samostalnik general (75 %). Najnižja deleža sta pri navedbi besed oficir (8,3 %) in borec (16,6 %). Opisi Maistra so v sodobnem učnem gradivu objektivni. V enem od osnovnošolskih učbenikov pa je v opisu Maistrove vojaške funkcije splošna oznaka za udeleženca v vojni ali oboroženem spopadu (borec).

²⁸ Rudolf Pečjak, *Zgodovina za drugi razred meščanskih šol. Stari narodi in naši davni pradedje* (Ljubljana, 1938), str. 50.

²⁹ Jerica Pavšič, "Upodobitve generala Maistra v ilustriranih pripovedih za mladino", *Monitor ISH: revija za humanistične in družbene znanosti* 21, št. 1 (2019), str. 48.

Preglednica 2: Najpogostejši pridevniški in samostalniški opisi Maistra v učnem gradivu za tretje triletno in srednjo šolo

LETO IZIDA (AKRONIM UČNEGA GRADIVA)	Najpogostejši pridevniški in samostalniški opisi Maistra v učnem gradivu za tretje triletno in srednjo šolo *označuje gradivo za 9. razred OŠ	
	pridevnik	samostalniški
1996 (U-BO-RE)	X	major, general, poveljnik
1997 (U-DO-GA-RO)	bivši avstro-ogrski	poveljnik, oficir
1998 (U-BO-RE)	X	major, general
2002 (U-DO-GA)	bivši avstro-ogrski	major
2003 (DZ-ŠK-RO-KO)	X	borec*
2005 (U-KE-NE-RE)	odločen*	poveljnik, general, borec*
2005 (DZ-RA-SNO)	X	general, poveljnik*
2006 (DZ-BE-RO-KRA)	X	poveljnik, general
2007 (U-BO-RE)	X	major, general, poveljnik
2008 (U-BO-RE)	X	major, general, poveljnik
2019 (U-KA-RO)	X	general
2020 (U-MA-PE-ŠTA)	X	general*

Podobe in opisi Maistra

V preteklosti so bili učbeniki slikovno precej osiromašeni in zato z današnje perspektive delujejo enolično ali pusto, čeprav so tudi pred osamosvojitvijo učbeniki za zgodovino vsebovali veliko slikovnega gradiva, ki pa je bilo najpogostejše v črno-beli tehniki. Po letu 1945, posebej v korelaciji z gmotnim stanjem založb in šolskih skladov ter s tehnološkim napredkom (tiskarska tehnologija), se je spreminjala in nadgrajevala podoba (zgodovinskih) učbenikov; število slikovnih prilog se je povečevalo (tudi zaradi pomena NOB). V 70. in 80. letih so bile slikovne priloge največkrat črno-bele. Za primer pogledjmo učbenik za osmi razred iz leta 1979 (*Zgodovina za osmi razred*): ima 148 strani in skoraj toliko slikovnega gradiva (čez 100 črno-belih slikovnih prilog, kot so fotografije in slike, 22 zemljevidov in več tabel).³⁰ Ravno v 9. poglavje – pri opisu boja za naše severne in zahodne meje ("Na Štajerskem je prevzel ob koncu vojne

³⁰ Branko Božič in Tomaž Weber, *Zgodovina za osmi razred* (Ljubljana, 1979) (dalje: Božič in Weber, *Zgodovina za osmi razred*).

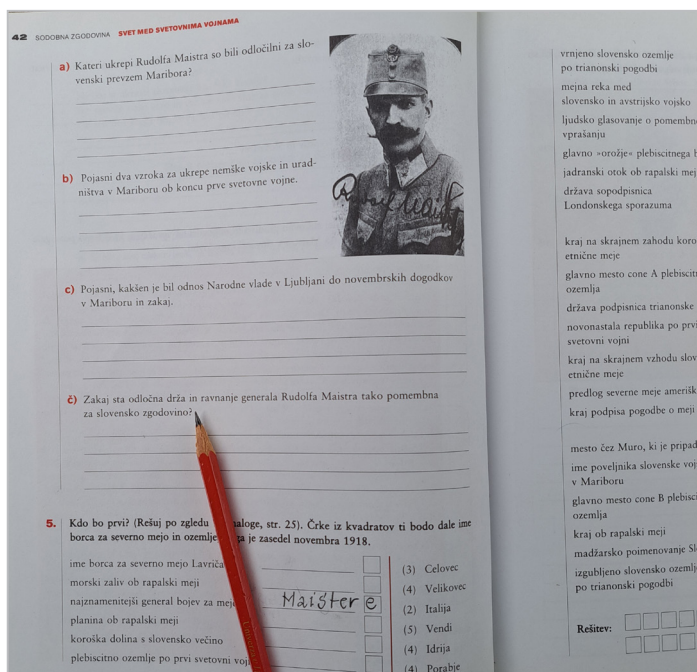
Naslikan portret
Maistra v reviji
Zvonček (1934, str.
194)

vojaško oblast general Rudolf Maister, iz Celja je proti Koroški krenil nadporočnik Malgaj s 40 prostovoljci in zasedel Dravograd z Mežiško dolino.") pa ni vključena (ikonična) podoba Rudolfa Maistra (portretna fotografija ali risba).³¹

Kot piše Trškan, ima

posebno mesto v učbeniku slikovno gradivo, saj je brez njega učbenik informativno manj učinkovit, enoličen in kompozicijsko siromašen. Med najpogostejše ilustrativno gradivo spadajo fotografije, umetniške slike, plakati, karikature, skice, grafi, statistične tabele pa tudi zemljevidi. Slikovno gradivo ilustrira oziroma

³¹ Božič in Weber, *Zgodovina za osmi razred*, str. 20.

Fotografija Maistra v sodobnem delovnem zvezku za 4. letnik gimnazij (2006 (DZ-BE-RO-KRA))

prikazuje določene situacije, dogodke, osebnosti ali poenostavlja in konkretizira določene podatke in težje dele besedila.³²

Ko govorimo o podobi Rudolfa Maistra, ki se kot ikonična pojavlja vsa desetletja do danes, imamo največkrat v mislih njegov portret (risba ali slika oziroma fotografije risbe ali slike) in fotografijo, na kateri je oblečen v vojaško uniformo. Za razliko od obdobja pred drugo svetovno vojno so ilustracije v sodobnem učnem gradivu dopolnilne, jezik ilustracij, kot tudi besedila, mora razširjati vizualno predstavo učencev o določenem zgodovinskem dogajanju.³³

V šestnajstih pregledanih učbenikih in delovnih zvezkih za 8. in 9. razred osnovne šole in srednje šole (gimnazije), ki so bili izdani v letih od 1996 do 2021, se Maistrov samostojni ali skupinski portret v obliki fotografije pojavi trinajstkrat, od tega šestkrat v osnovnošolskem učnem gradivu.

³² Trškan, *Raziskovanje didaktike zgodovine*, str. 98.

³³ Prav tam.

Preglednica 3: Slikovno gradivo (fotografija) v povezavi z Maistrom v učnem gradivu za osnovno šolo

LETO IZIDA (AKRONIM UČNEGA GRADIVA)	Slikovno gradivo (fotografija) v povezavi z Maistrom v učnem gradivu za osnovne šole (tretje triletnje)		
	Kontekst	Portret	Skupinska fotografija (Maister pred/med ljudmi ali Maistrovi borci)
1997 (U-DO-GA-RO)	fotografija Maistra	✓	X
2003 (DZ-ŠK-RO-KO)	naslovnica z vključeno Maistrovo fotografijo in fotografija Maistra	✓	X
2005 (U-RA-SNO)	fotografija Maistra med govorom v Mariboru 28. aprila 1919 in fotografija (s predstavitevijo dosežkov)	✓	✓
2005 (DZ-RA-SNO)	fotografija Maistra	✓	X
2005 (U-KE-NE-RE)	fotografija Maistra	✓	X
2005 (DZ-BU)	X	X	X
2020 (U-MA-PE-ŠTA)	fotografija Maistra (s predstavitevijo dosežkov) in fotografija Maistrovih borcev 1919	✓	✓

Njegov samostojni portret v obliki fotografije se v tu pregledanem srednje-šolskem učnem gradivu pojavi šestkrat:

Preglednica 4: Slikovno gradivo (fotografija) v povezavi z Maistrom v učnem gradivu za srednjo šolo

LETO IZIDA (AKRONIM)	Slikovno gradivo (fotografija) v povezavi z Maistrom v učnem gradivu za srednjo šolo		
	Kontekst	Portret	Skupinska fotografija (Maister pred/med ljudmi ali Maistrovi borci)
1996 (U-BO-RE)	fotografija Maistra v času prevzema oblasti v Mariboru novembra 1918	✓	
1998 (U-BO-RE)	fotografija Maistra v času prevzema oblasti v Mariboru novembra 1918	✓	

2002 (U-DO-GA)	fotografija vojakov pred karavanškim predorom januarja 1919 (omemba Maistra)	X	✓
2006 (DZ-BE-RO-KRA)	fotografija Maistra v času prevzema oblasti v Mariboru novembra 1918	✓	
2007 (U-BO-RE)	fotografija Maistra ob prevzemu oblasti v Mariboru novembra 1918	✓	
2008 (U-BO-RE)	fotografija Maistra ob prevzemu oblasti v Mariboru novembra 1918	✓	
2013 (U-GA-RE)	v besedilu omemba Maistra	X	X
2019 (U-KA-RO)	fotografija Maistra	✓	
2021 (U-RE)	fotografija Maribora v času prevrata (omemba Maistra)	X	X
	fotografija Maistrovih borcev		✓

Na več straneh je ob obširnejšem besednem delu v povezavi z boji za severno mejo Maister omenjen ali posredno prezentiran še štirikrat. Njegovo vlogo v prelomnih dogodkih lahko pri nebesednem oziroma slikovnem gradivu posredno izpostavimo namreč tudi pri štirih skupinskih portretih (fotografije Maistrovih borcev). Tako je delež podob Rudolfa Maistra v teh (seveda pa tudi v drugih, ki niso predmet te analize) učbenikih in delovnih zvezkih visok (81,2 %).

Maistrov sloves junaka v učnem gradivu in berilih (čitankah) torej pogosto dopolnjuje različne podobe. Njegov portret se pojavlja od prvih izdaj v novi državi pa do danes. Kakšen je bil, so vedeli učenci in dijaki v 20. in 30. letih in vedo danes. Predvsem pa so vedeli in vedo, da je imel brke, v tistem času tipičen moški atribut. Njegovi brki so bili dolgi in košati, kot so ga opisali v predstavitvi leta 1922 v eni od osnovnošolskih čitank: "Rudolf Maister, general naše slavne vojske, je odličen, splošno znan in priljubljen jugoslovanski junak! Rasti je vitke, ima črne, dolge brke in bistre oči, v srcu pa mu gori ..." ³⁴ Tudi Gangl v pesnitvi pravi, da si Vojanov "brke gladi". ³⁵

V zadnjih letih so med mlajšimi bralci priljubljeni risoromani (stripi za mladino) in junaki iz obdobja med prvo svetovno vojno. Tudi Maister se pojavlja v tovrstnem gradivu (*Naš Maister* ³⁶), a ne le on. Posebna je tudi zgodba o njegovih brkih, ki je predstavljena v slikanici za šolske otroke iz leta 2016. ³⁷ A tudi pred sto leti, in še pred izbruhom vojne, je Maistrova prezenca, katere najbolj

³⁴ "General Maister", v: Ludvik Černež, *Tretja čitanka* (Ljubljana 1922), str. 164–165.

³⁵ Gangl, "Junak Vojanov".

³⁶ Damijan Stepančič in Mihael Glavan, *Naš Maister* (Dob, 2019).

³⁷ Alenka Juvan, *O Rudolfu brez brkov in o Veroniki, ki je s kačjim repom namabala mamuta* (Kamnik, 2016).

izstopajoči del so bili brki, pri mladini pustila vtis. Tako so ga decembra 1913 v Celju spoznali dijaki, kamor je prišel kot stotnik in pesnik. Eden od njih je o tem povedal:

Ne dolgo potem smo ga zagledali, prav ko smo se nekega večera vračali s sestanka. Čeprav so tedaj medlo brlele ulične plinske svetilke, smo vedeli: To je moral biti Maister! Visok, v sivem oficirskem plašču /.../ Živo in odločno so mu žarele temne oči, pod rahlo rdečimi lici pa so se mu košatili mogočni črni brki.³⁸

Maistrov državni praznik

Dan Rudolfa Maistra je tudi slovenski državni praznik, ki ni dela prost. Od leta 2005 se ga praznuje 23. novembra. Državni zbor je novelo zakona o dela prostih dnevih, ki je uveljavil ta praznik, sprejel 29. septembra in potrdil 30. novembra 2005.³⁹ V drugem triletnju (4. in 5. razred osnovne šole) se lahko ta tema obravnava v okviru vsebinskega sklopa oziroma učne teme Ljudje v prostoru in času (4. razred) kot predlagana oziroma izbirna vsebina (kulturnozgodovinski spomeniki, osebnosti idr.). Znanje (snov) se deli na obvezno in izbirno⁴⁰ oziroma na obvezne in izbirne predmete, v okviru katerih se lahko izvajajo aktivnosti, povezane z Maistrom. V luči potrditve novega državnega praznika je vlada RS leta 2006 izvedla javno razpravo v Državnem svetu, ki je potekala 23. novembra 2005 in je sovpadala s praznikom generala Maistra.⁴¹

Četudi do petega razreda osnovne šole zgodovinske vsebine niso del učnega načrta, smo ravno zaradi "Maistrovega praznika" pregledali nekaj učnega gradiva za družbo za prvi triletnji, saj so nekateri državni prazniki in z njim pove-

³⁸ Urh Ferlež, "Danes pa gremo mi Savinci. O Maistrovem vojaškem in literarnem delovanju v Celju", *Zgodovina za vse: vse za zgodovino* 28, št. 1 (2021), str. 28.

³⁹ *Zakon o praznikih in dela prostih dnevih v Republiki Sloveniji (uradno prečiščeno besedilo)* (ZPDPD-UPB1): Na podlagi 153. člena Poslovnika državnega zbora je Državni zbor Republike Slovenije na seji dne 30. novembra 2005 potrdil uradno prečiščeno besedilo Zakona o praznikih in dela prostih dnevih v Republiki Sloveniji, ki obsega: 23. november, dan Rudolfa Maistra; – Prazniki Republike Slovenije iz prejšnjega odstavka so dela prosti dnevi, razen praznikov združitvev prekmurskih Slovencev z matičnim narodom, vrnitev Primorske k matični domovini in dan Rudolfa Maistra, ki niso dela prosti dnevi ("Zakon o praznikih in dela prostih dnevih v Republiki Sloveniji (uradno prečiščeno besedilo). ZPDPD-UPB1", *Uradni list Republike Slovenije*, 15. 12. 2005, št. 112 (2005), dostopno na: <https://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2005-01-4916>, pridobljeno: 25. 2. 2024).

⁴⁰ Izbirna znanja opredeljujejo dodatna ali poglobljena znanja, ki jih učitelj obravnava po svoji presoji glede na zmožnosti in interese učencev ter aktualne dogodke ("Učni načrt družba (2011)", *Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo*, dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacti/obvezni/UN_druzba_OS.pdf, pridobljeno: 11. 2. 2025, str. 7).

⁴¹ *Državljska in domovinska vzgoja*, ur. Andreja Barle Lakota, Erika Rustja in Janez Jug (Slovenska Bistrica, 2006), str. 4–5.

zane dejavnosti prisotne tudi v šolskem koledarju. Pred uveljavitvijo praznika, torej pred letom 2005, se Rudolf Maister v učnem gradivu za drugo triletno (predmet družba) ne omenja, prav tako pa tudi ne (ali izjemoma) v gradivu, ki je, na primer, izšlo v zadnjem desetletju. V letih od 1997 do 2005 so v učbenikih za 4. in 5. razred na primer tematski sklopi (in teme) z možnostjo obravnave Rudolfa Maistra: Slovenci skozi čas (Slovenci v Kraljevini Jugoslaviji), Varujemo našo dediščino (Nastanek naših krajev preteklosti in Mesto v zgodovini), Tu sem doma (Stare slike pripovedujejo, Spomeniki pripovedujejo, Gremo v muzej, Znameniti rojaki⁴²). Iz razloga, da dan Rudolfa Maistra takrat še ni bil uraden državni praznik, se te teme (Maister, praznik, boj za severno mejo in Maribor/Štajerska) še ne omenjajo.⁴³

V letih 2000–2003 so tudi v delovnih zvezkih za 4. in 5. razred podobni tematski sklopi (in teme): To je najin kraj (Razvoj domačega kraja. Kateri kulturnozgodovinski spomeniki ti povedo kaj o razvoju domačega kraja?), Slovenci skozi čas, Varujemo našo skupno dediščino (Nastanek naših krajev v preteklosti, Mesto v zgodovini), Razvoj domačega kraja (Kulturni spomeniki), Slovenci skozi čas (Prva in druga svetovna vojna), Potujem skozi čas – strahote svetovnih vojn, vendar iz že navedenega razloga, te teme (Maister, praznik, boj za severno mejo in Maribor/Štajerska) torej še niso predstavljene oziroma objavljene.⁴⁴ Identično je v desetih, naključno izbranih učbenikih in delovnih zvezkih za 4. in 5. razred (predmet družba), ki so izšli v zadnjih dveh desetletjih (2006 in 2024). V desetih delih se le enkrat omeni dan Rudolfa Maistra. Nazadnje je v kontekstu državnega praznika omenjen v učbeniku za družbo (5. razred osnovne šole). Več je možnosti, da se ta praznik poglobljeno obravnava v drugem triletnu osnovne šole v okviru šolskih proslav po tako imenovanih krompirjevih počitnicah, na predmetni stopnji (zgodovina) ter v srednji šoli pri urah zgodovine. Prav tako je Maister z vojaškim in umetniškim oziroma kulturnim udejstvom tematsko izrazito interdisciplinaren.

⁴² Kot izbirna vsebina oz. naloga: "Izberi enega od znamenitih rojakov iz svoje pokrajine in poišči podatke o njegovem življenju in delu." (2005 (U-UM-ZO-KO, str. 108–109)).

⁴³ 1997 (U-KO-ZO-UM), 2002 (U-UM-ZO), 2005 (U-UM-ZO-KO).

⁴⁴ 2000 (DZ-BO), 2001 (DZ-UM), 2002 (UM-ZO), 2002 (DZ-KO-PO-PRE), 2003 (DZ-UM-ZO), 2003 (DZ-KO-SA).

Preglednica 5: Poglavlja in teme v učnem gradivu za drugo triletnje, izdanem od leta 2006, v okviru katerih se lahko obravnava Rudolf Maistra

LETO IZIDA (AKRONIM UČNEGA GRADIVA)	Poglavlja in teme v učnem gradivu za drugo triletnje, izdanem od leta 2006, v okviru katerih se lahko obravnava Rudolf Maistra		
	Poglavje (tematski sklop)	Podpoglavje (tema)	Omemba Maistra in/ali državnega praznika (23. november)
2006 (DZ-TO-VE-ZO)	Slovenija je mlada dežela	Temeljna obdobja slovenskega zgodovinskega razvoja	X
2008 (U-KO-PO-PRE)	Razvoj domačega kraja	Kulturni spomeniki	X
2013 (U-MI)	Nekoč je bilo ... na slovenskem ozemlju	Veliki dogodki v moderni dobi (Povezovanje Slovencev, Prva svetovna vojna, Nova država Jugoslavija) Kulturni spomeniki (kipi, spomeniki, spominske plošče; trgi v mestih in na podeželju)	X
2014 (U-UM-ZO)	Slovenci skozi čas	Prva in druga svetovna vojna	X
2014 (DZ-UM-ZO)	Načini življenja	Praznujemo različne praznike	X
2016 (U-KO-BA-STA)	Domači kraj in domača pokrajina (nekoč in danes)	Nadaljnji razvoj domačega kraja (omemba Maribora)	X
2016 (DZ-KO-BA-STA)	Domači kraj in domača pokrajina	Domači kraj	X
2016 (DZ-RA-BA-STA)	Zgodovinski razvoj slovenskega ozemlja	Sodobnost (Konec prve svetovne vojne)	X
2022 (DZ-VE-RA)	Preteklost živi z nami	Način življenja nekoč in danes (Praznik)	X
2024 (U-VA-KO)	Slovenija in Evropa	Republika Slovenija: Državni prazniki (besedilo: Z državnimi prazniki obeležujemo pomembne dogodke in posameznike, ki so pripomogli k nastanku in razvoju naše države. Nekateri državni prazniki so dela prosti, nekateri pa ne. Ob državnih praznikih izobesimo slovensko zastavo.) Učenca "nagovarja" t. i. Ipsilon: "Izberi si enega od Naštetih praznikov in ugotovi, kaj obeležujemo z njim."	23. november: dan Rudolfa Maistra

Sklep

Za ta prispevek je bilo pregledanih le 31 učbenikov v fizični obliki. Omejitev izhaja iz treh razlogov: v času šolskega leta številni izvodi v knjižnicah niso bili dostopni, več aktualnih učbenikov ni izdanih kot e-gradivo ter zaradi monopoliziranega trga ene založbe, ki gradivo ponuja zgolj v plačljivi digitalni obliki. Pregled in primerjava teh 31 učbenikov in delovnih zvezkov pa vendar pokažeta, da predvsem jezikovne označbe, kot so samostalniki in pridevniki, niso le opisne, temveč se ponavljajo, zlasti v učnem gradivu za tretje triletje in srednjo šolo (označevalci general, poveljnik, borec in odločen). Tako se pri populaciji šolajočih Maister kaže predvsem kot vojaški junak. Njegovo (dodatno) mitično podobo poudarjajo pridevniki odločen, pogumen in domoljuben. Takšni označevalci za osebnosti niso nič posebnega ali izstopajočega niti v zgodovinopisju samem, vendar prispevajo k dožemanju zgodovinskih osebnosti kot "simbolov" nacionalne zgodovine (domoljubje kot del državljanske vzgoje in etike). Tovrstni opisi v učbeniškem gradivu, četudi se ponavljajo, tako sporočajo in vrednotijo primarno vlogo in pomen Rudolfa Maistra (boj za severno mejo). Enako pomembno pa avtorji pedagoških besedil izpostavljajo njegovo "sekundarno" vlogo oziroma pomen (pesnik). Bolj kompleksno definirani pojmi oziroma označevalci izhajajo iz vojaške terminologije (major, oficir, avstro-ogrski) in se pretežno pojavljajo v srednješolskem učnem gradivu, kjer so zgodovinski procesi (razpad Avstro-Ogrske, vojna, boj za mejo) predstavljeni bolj natančno. Kljub metodološkim omejitvam lahko nakažemo, kam bi se nadaljnja raziskava usmerila oziroma bi jo nadgradili. Z analizo učnih priprav (anketno raziskovanje) bi pridobili podatke o označevalcih, ki jih učitelji pri poučevanju najpogosteje ali redkeje uporabijo (analiza učiteljske interpretacije). Pridobili bi lahko podatke o plasiranju Maistrove podobe v projektih, šolskih dejavnostih in v e-okolju ter raziskali, ali so med učbeniškim gradivom in učnimi praksami kakšne razlike.

V zaključku lahko sklenemo, četudi po pregledu učbenikov in delovnih zvezkov v omejenem številu, da se Maistrovo ime v večini izdaj vse od devetdesetih let do danes konstantno pojavlja in je predstavljen na objektivni način (osnovni biografski podatki in dosežki). Predstavitve (in vrednotenja) njegovih vojaških dosežkov in pesniških del v učnem gradivu v obdobju dveh različnih državnih okvirov (Kraljevina Jugoslavija in Slovenija) je sicer možno primerjati, a nemogoče podati dokončne zaključke tudi zaradi nezadostnega obsega pregledanih učbenikov in delovnih zvezkov. Nesporno dejstvo pa je, da Rudolf Maister s svojo ikonično podobo (njegov portret oziroma fotografija je prisoten tako v osnovnošolskih kot srednješolskih gradivih) in zgodovinskostjo ostaja in "vztraja" tako v učnem procesu in kot v učnih gradivih. Za zaključek lahko potegnemo tudi vzporednico, da je Rudolf Maister kot nacionalni simbol neodtujljiv del tako kulturnega spomina kot obvezni del nacionalne zgodovine v slovenskem učnem gradivu.

Darja Kerec

RUDOLF MAISTER IN HISTORY TEXTBOOKS

SUMMARY

For this article, we reviewed 31 textbooks in physical form, as many copies were unavailable, several current textbooks are not published as e-materials, and the materials of one publisher were available only in paid digital form. The analysis shows that the teaching materials, especially for the third triennium and secondary school, repeat linguistic labels (general, commander, fighter, determined) that present Maister primarily as a military hero. His mythical image is reinforced by adjectives such as determined, courageous, and patriotic, which contribute to the perception of historical figures as symbols of national history. His secondary role as a poet was also highlighted. Secondary school materials feature more complex markers from military terminology (major, officer, Austro-Hungarian), linked to a more detailed presentation of historical processes. Rudolf Maister was at the forefront in the context of the First World War. Songs of thanks were published about him for defending Maribor from the Austrians. He was a poet, popular with young people, who remembered him best for his moustache. When we talk about the iconic image of Rudolf Maister, which appears throughout the decades to this day, we most often think of his portrait (drawing or painting or photographs of drawings or paintings) and a photograph in which he is dressed in a military uniform. Unlike in the period before the Second World War, illustrations in modern teaching materials are complementary, and the language of drawings and texts must disseminate the visual representation of pupils about a particular historical event. Even if historical content is not part of the curriculum until the fifth grade of primary school, it is precisely because of the "Maister holiday" that we have reviewed some of the teaching materials for the society for the first trimester, as some public holidays and related activities are also present in the school calendar. Before the holiday came into force, i.e. before 2005 (and 2006), Rudolf Maister was not mentioned in the teaching materials for the second trimester (subject society), nor (or exceptionally) in the material published in the last decade, for example. After reviewing textbooks and workbooks in limited numbers, we can confirm that Maister is present in history textbooks but not, for instance, in teaching materials for the 4th or 5th grade of primary school because history is not yet on the schedule in these two grades. Presentations (and evaluations) of his military achievements and poetic works in teaching materials during the period of two different state frameworks (the Kingdom of Yugoslavia and Slovenia) can be

compared. Still, it is impossible to draw definitive conclusions due to the insufficient volume of reviewed textbooks and workbooks. Further research could analyse lesson plans to identify which markers teachers use most often and to reveal differences between textbook material and teaching practices.

VIRI IN LITERATURA

Učbeniki za 4. in/ali 5. razred

- 1997 (U-KO-ZO-UM):** *Tu sem doma 2. Naravne enote Slovenije: spoznavanje družbe za 5. razred osnovne šole*/Marija Košak, Olga Janša Zorn in Maja Umek; [ilustrirali Andreja Peklar, Davor Grgičević, Gregor Markelj; zemljevidi Gregor Markelj; fotografije Aerodrom Ljubljana ... et al.] – 3. izd., Ljubljana: Modrijan, str. 132–133.
- 2002 (U-UM-ZO):** *Družba in jaz 1: družba za 4. razred devetletne, osemletne osnovne šole*. [Učbenik]/Maja Umek, Olga Janša Zorn; [ilustratorica Branka Schwarz; karte Gregor Markelj, Mateja Rihtaršič, Geodetski zavod Slovenije; fotografije arhiv založbe Modrijan ... et al.], Ljubljana: Modrijan, str. 82–85 in 88–89.
- 2005 (U-UM-ZO-KO):** *Tu sem doma 1. Domača pokrajina: spoznavanje družbe za 4. razred osnovne šole*/Maja Umek, Olga Janša Zorn in Marija Košak; [ilustrirali Andreja Peklar, Davor Grgičević, Gregor Markelj; zemljevidi Geodetski zavod Slovenije, Gregor Markelj; križanki Božo Kos; fotografije Marko Feist ... et al.] – 12. izd., Ljubljana: Modrijan, str. 98–103 in 108–109.
- 2008 (U-KO-PO-PRE):** *Družba 4: jaz, ti, mi vsi. Učbenik za družbo v četrtem razredu osnovne šole*/Ana Burnik Kosi, Milena Požun, Vladimira Prezelj; [ilustrator Peter Škerl; fotografije fotoarhiv Mladinske knjige Založbe ... et al.], Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 53.
- 2013 (U-MI):** *Družba smo mi 5. Učbenik za družbo v petem razredu osnovne šole*/Anita Mirjanič; [ilustracije Nina Lovišček, Marko Kočevar; fotografije arhiv založbe Rokus Klett ... [et al.]; zemljevidi Monde Neuf, Janez Kotar] – 2. izd., Ljubljana: Rokus Klett, str. 60–61 in 47.
- 2014 (U-UM-ZO):** *Družba in jaz 2: družba za 5. razred osnovne šole*. [Učbenik]/Maja Umek, Olga Janša Zorn; [zemljevidi Mateja Rihtaršič, Geodetski zavod Slovenije; risbe Branka Schwarz; fotografije arhiv založbe Modrijan ... et al.] – 9., prenovljena izd., Ljubljana: Modrijan, str. 99.
- 2016 (U-KO-BA-STA):** *Družba 4. Učbenik za družbo v četrtem razredu osnovne šole*/Lea Kozel, Eneja Baloh, Milivoj Stankovič; [ilustracije Adriano Janežič, Aleš Sedmak; fotografije Shutterstock, arhiv MKZ] – 1. izd., Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 67.
- 2024 (U-VA-KO):** *Naše zgodbe 5. Družba. Učbenik za 5. razred osnovne šole*/[avtor Vasja Kožuh; ilustracije Gregor Goršič ... [et al.]; fotografije Shutterstock ... [et al.]; zemljevidi Geodetska družba [in] Sidarta], Ljubljana: DZS, str. 83.

Delovni zvezki, samostojni delovni zvezki in vaje za 4. in/ali 5. razred

- 2000 (DZ-BO):** *Z družbo v družbo 4. Delovni zvezek za spoznavanje družbe za 4. razred osnovne šole*/Janez Bogataj ... [et al.]; [ilustracije Marko Škrlep, Andreja Peklar; fotografije Andrej Blatnik ... et al.], Ljubljana: Rokus, str. 112.
- 2001 (DZ-UM):** *Tu sem doma 2. Naravne enote Slovenije: spoznavanje družbe za 5. razred osnovne šole. Vaje*/Maja Umek [v sodelovanju z Olgo Janša Zorn in Marijo

- Košak; risbe in tematski zemljevidi Gregor Markelj; križanke in rebusa Božo in Miha Kos; fotografije Jurij Senegačnik, Janez Zrnec; zemljevidi in legenda na zavihu Geodetski zavod Slovenije], 6. izd. – Ljubljana: Modrijan, str. 53.
- 2002 (DZ-UM-ZO):** *Družba in jaz 1: družba za 4. razred devetletne, osemletne osnovne šole. Delovni zvezek*/Maja Umek, Olga Janša Zorn; [ilustratorica Branka Schwarz; karte Gregor Markelj, Mateja Rihtaršič, Geodetski zavod Slovenije; fotografije arhiv založbe Modrijan ... et al.], Ljubljana: Modrijan, str. 78–79 in 82–83.
- 2002 (DZ-KO-PO-PRE):** *Družba 4: jaz, ti, mi vsi: za četrti razred 9-letne osnovne šole.* [Delovni zvezek]/[avtorice Ana Burnik Kosi, Milena Požun, Vladimira Prezeli; ilustracije Peter Škerl], Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 36.
- 2003 (DZ-UM-ZO):** *Družba in jaz 2: družba za 5. razred devetletne osnovne šole. Delovni zvezek*/Maja Umek, Olga Janša Zorn; [ilustratorica Branka Schwarz; zemljevidi Mateja Rihtaršič, Geodetski zavod Slovenije; fotografije arhiv založbe Modrijan ... et al.], Ljubljana: Modrijan, str. 88.
- 2003 (DZ-KO-SA):** *Družba 5. Delovni zvezek: 5. razred devetletne osnovne šole*/Marija Košak, Zvonka Lavbič Saje; [ilustracije Mojca Lampe Kajtna], Ljubljana: DZS, str. 96–97.
- 2006 (DZ-TO-VE-ZO):** *Družba 5: jaz, ti, mi vsi. Delovni zvezek za družbo v petem razredu 9-letne in četrtem razredu 8-letne osnovne šole*/Žarko Tomšič, Danica Večerič, Ljubica Zornik; [ilustrator Peter Škerl, Aleš Sedmak; slikovno gradivo arhiv MKZ, Žarko Tomšič, Narodni muzej v Ljubljani], Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 50–51.
- 2014 (DZ-UM-ZO):** *Družba in jaz 1: družba za 4. razred osnovne šole. Delovni zvezek*/Maja Umek, Olga Janša Zorn; [risbe Branka Schwarz; fotografije arhiv založbe Modrijan ... et al.] - 10., prenovljena izd., Ljubljana: Modrijan, str. 30.
- 2016 (DZ-KO-BA-STA):** *Družba 4. Samostojni delovni zvezek za družbo v četrtem razredu osnovne šole*/Lea Kozel, Eneja Baloh, Milivoj Stankovič; [ilustracije Adriano Janežič, Aleš Sedmak; fotografije Shutterstock, arhiv MKZ], Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 72–73.
- 2016 (DZ-RA-BA-STA):** *Družba 5. Samostojni delovni zvezek za družbo v petem razredu osnovne šole*/Marjeta Rztresen, Eneja Baloh, Milivoj Stankovič; [ilustracije Adriano Janežič, Aleš Sedmak; fotografije Shutterstock, arhiv MKZ], Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 119.
- 2022 (DZ-VE-RA):** *Planet Radovednih pet. Družba 4. Samostojni delovni zvezek*/Helena Verdev, Jelka Miranda Razpotnik; [ilustracije Matej de Cecco, Robert Solanovič; fotografije Shutterstock, Istockphoto in drugi viri], Ljubljana: Rokus Klett, str. 103 in 110.
- Učbeniki za 8. in/ali 9. razred**
- 1997 (U-DO-GA-RO):** *Koraki v času. Zgodovina za 8. razred*/Ervin Dolenc, Aleš Gabrič, Marjan Rode, Ljubljana: DZS, str. 54.
- 2005 (U-KE-NE-RE):** *Naše stoletje. Zgodovina za 9. razred osnovne šole*/Ana Nuša

Kern, Dušan Nečak, Božo Repe, Ljubljana: Modrijan (7. izdaja), str. 70.

2005 (U-RA-SNO): *Raziskujem preteklost 9. Učbenik za zgodovino za 9. razred osnovne šole*/Jelka Razpotnik, Damjan Snoj, Ljubljana: Rokus, str. 52–53.

2005 (U-RA-SNO): *Raziskujem preteklost 9. Učbenik za zgodovino za 9. razred osnovne šole*/Jelka Razpotnik, Damjan Snoj; [ilustracije Iztok Sitar; zemljevidi Monde Neuf; slikovno gradivo Delo ... et al.], Ljubljana: Rokus, str. 52–53.

2020 (U-MA-PE-ŠTA): *Zgodovina 9. Učbenik za zgodovino v devetem razredu osnovne šole*/Sonja Bregar Mazzini, Lorieta Pečoler, Petra Štampfl; [ilustracije, vsebinska zasnova stripov Ivan Mitrevski; fotografije Muzej novejšje zgodovine Slovenije ... et al.], Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 97.

Delovni zvezki za 8./9. razred

2005 (DZ-RA-SNO): *Raziskujem preteklost 9. Delovni zvezek za zgodovino za 9. razred osnovne šole*/Jelka Razpotnik, Damjan Snoj, Ljubljana: Rokus, str. 48.

2005 (DZ-BU): *Raziskujem preteklost 9. Delovni zvezek za zgodovino za 9. razred osnovne šole*/Milan Burkeljca ... [et al.]; [ilustracije Iztok Sitar; zemljevidi Monde Neuf; slikovno gradivo Delo ... et al.], Ljubljana: Rokus, str. 18–20, 21–23.

2003 (DZ-ŠK-RO-KO): *Zgodovina 9/8. Delovni zvezek: vaje in naloge za 9. razred devetletne in 8. razred osemletne osnovne šole*/Gabrijela Škraba, Fani Rovšek Kosmač, Ljubljana: Debora, str. 20.

Učbeniki (in delovni zvezek) za srednje šole/gimnazije

1998 (U-BO-RE): *Naša doba. Oris zgodovine 20. stoletja. Učbenik za 4. razred gimnazije*/Božo Repe, Ljubljana: DZS, str. 100.

1998 (U-BO-RE): *Sodobna zgodovina. Zgodovina za 4. razred gimnazij*/Božo Repe, Ljubljana: Modrijan, str. 45, 86, 89.

2006 (DZ-BE-RO-KRA): *B. Repe, Sodobna zgodovina. Zgodovina za 4. razred gimnazije. Delovni zvezek*/Stane Berzelak, Stane Rozman, Maja Vičič Krabonja, Ljubljana: Modrijan, str. 38–54, str. 41–43.

2002 (U-DO-GA): *Zgodovina 4. Učbenik za četrti letnik gimnazije*/Ervin Dolenc, Aleš Gabrič, Ljubljana: DZS, str. 76 in 81–82.

2007 (U-BO-RE): *Sodobna zgodovina. Zgodovina za 4. razred gimnazij*/Božo Repe, Ljubljana: Modrijan (tretja izdaja), str. 101, 104.

2008 (U-BO-RE): *Sodobna zgodovina. Zgodovina za 4. razred gimnazij*/Božo Repe, Ljubljana: Modrijan (četrti izdaja), str. 55, 101, 104.

2013 (U-GA-RE): *Zgodovina 4: učbenik za četrti letnik gimnazije*/Aleš Gabrič in Mateja Režek, Ljubljana: DZS, str. 146.

2019 (U-KA-RO): *Zgodovina za srednje strokovno in poklicno tehniško izobraževanje: [učbenik]*/Metka Karlovšek, Vesna Robnik, Ljubljana: DZS, str. 82.

2021 (U-RE): *Zgodovina 4: sodobnost: učbenik za zgodovino v 4. letniku gimnazij*/Režek, Mateja, Antoličič, Gregor, Frantar, Špela, Popovič Lozar, Gordana; [ilustrator

Jaka Vukotič; zemljevidi Andrej Gale; slikovno gradivo AKG Images ... et al.], Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 164.

Božič, Branko in Weber Tomaž, *Zgodovina za osmi razred* (Ljubljana, 1979).

Černej, Ludvik, *Tretja čitanka. Učiteljska tiskarna* (Ljubljana, 1922).

Pečjak, Rudolf, *Zgodovina za drugi razred meščanskih šol. Stari narodi in naši davni pradedje, Jugoslovanska knjigarna* (Ljubljana, 1938).

Rape, Andrej, *Slovenske čitanke za osnovne šole. Izdanje v petih delih. Četrti del (4. in 5. šolsko leto.). Četrta čitanka. Šesta neizpremenjena izdaja. Šesti neizpremenjeni natisk. Učiteljska tiskarna* (Ljubljana, 1933).

Štrukelj, Ivan, *Razredni učitelj. Oblastna zaloga šolskih knjig in učil* (Ljubljana, 1929).

Wester, Josip, *Slovenska čitanka za četrti razred srednjih šol. Založila Jugoslovanska knjigarna* (Ljubljana, 1922).

Zvonček – Ljubljana, letnik 1934.

"Gangl, Engelbert", *Slovenska biografija*, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU (Ljubljana, 2013), dostopno na: <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi196742/>, pridobljeno: 3. 3. 2025.

"Slovar slovenskega knjižnega jezika [Elektronski vir]", *SAZU in Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU*, dostopno na: <http://www.fran.si/130/sskj-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika>, pridobljeno: 11. 2. 2025.

"Učni načrt družba (2011)", *Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo*, dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_druzba_OS.pdf, pridobljeno: 11. 2. 2025.

"Zakon o praznikih in dela prostih dnevih v Republiki Sloveniji (uradno prečiščeno besedilo). ZPDPD-UPB1", *Uradni list Republike Slovenije*, 15. 12. 2005, št. 112 (2005), dostopno na: <https://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2005-01-4916>, pridobljeno: 25. 2. 2024.

.....
Božič Zoran, "Avtorice v slovenskih srednješolskih berilih", v: *Jezik in slovstvo* 62, št. 1 (Ljubljana, 2017), str. 33–43.

Černej Ludvik, "General Maister", v: *Tretja čitanka. Učiteljska tiskarna* (Ljubljana, 1922), str. 164–165.

Državlјanska in domovinska vzgoja, ur. Andreja Barle Lakota, Erika Rustja, Janez Jug (Slovenska Bistrica, 2006), str. 4–5.

Ferlež, Urh, "Danes pa gremo mi Savinci. O Maistrovem vojaškem in literarnem delovanju v Celju", *Zgodovina za vse: vse za zgodovino* 28, št. 1 (2021), str. 25–34.

- Gangl, Engelbert**, "Junak Vojanov", v: *Slovenske čitanke za osnovne šole. Izdanje v petih delih. Četrto del (4. in 5. šolsko leto.). Četrta čitanke. Šesta neizpremenjena izdaja. Šesti neizpremenjeni natisk. Učiteljska tiskarna* (Ljubljana, 1933), str. 172–173.
- Juvan, Alenka**, *O Rudolfu brez brkov in o Veroniki, ki je s kačjim repom namahala mamuta* (Kamnik, 2016).
- N. N.**, "Kaj pišejo Jutrovčki?", *Mlado jutro*, 17. julij 1932, št. 29, str. 7.
- Majdič, Polona**, "Kako dobro dijaki poznajo Rudolfa Maistra", *Zgodovina v šoli* 28, št. 1 (2020), str. 78–84.
- Mihurko Poniž, Katja**, *Literarna ustvarjalca v očeh drugega: študije o recepciji, literarnih stikih in biografskem diskurzu* (Univerza v Novi Gorici, 2017).
- Pavšič, Jerica**, "Upodobitve generala Maistra v ilustriranih pripovedih za mladino", *Monitor ISH: revija za humanistične in družbene znanosti* 21, št. 1 (2019), str. 31–51.
- Stepančič, Damijan in Glavan, Mihael**, *Naš Maister* (Dob, 2019).
- Torkar, Gregor, Košak Babuder Milena in Grmek Ivanuš, Milena**, "Kakovost slovenskih učbenikov za osnovne in srednje šole", v: *Kakovost učbenikov v Sloveniji: izzivi in priložnosti*, ur. Gregor Torkar in Gašper Cankar (Ljubljana, 2022), str. 21–40.
- Trškan, Danijela**, "Pregled zgodovinskih učbenikov za osnovne in srednje šole od leta 1945 do leta 2010", v: *Trojarjev zbornik* (Ljubljana, 2011), str. 493–498.
- Trškan, Danijela**, *Raziskovanje didaktike zgodovine: v spomin na dr. Štefana Trojarja ob 90-letnici rojstva* (Ljubljana, 2022).
- Weber, Tomaž**, "Zgodovinske čitanke", *Zgodovinski časopis* 25, št. 1–2 (1971), str. 157–159.
- Zver, Milan**, "Da ne bi bili tujci v lastni kulturi", v: *Državlanska in domovinska vzgoja*, ur. Andreja Barle Lakota, Erika Rustja in Janez Jug (Slovenska Bistrica, 2006), str. 18–21.

Author: **KEREC Darja**

Ph.D., Associated Professor

University of Ljubljana, Faculty of Education, Department of Preschool Education

Kardeljeva ploščad 16, SI–1000 Ljubljana, Slovenia

Title: **RUDOLF MAISTER IN HISTORY TEXTBOOKS**

Studia Historica Slovenica

Časopis za družboslovne in humanistične študije / *Humanities and Social Studies Review*

Maribor, 25 (2025), No. 2, pp. 525–550, 43 notes, 2 pictures, 5 tables

Language: Original in Slovene (Abstract in Slovene and English, Summary in English)

Keywords: Rudolf Maister, history textbook, history workbook, national holidays, elementary school, secondary school

Abstract: This article discusses Rudolf Maister's representation in the history curriculum of primary and secondary schools during the third trimester. We examine the most typical verbal and figurative elements found in various Slovenian textbooks and workbooks published after Slovenia's independence. Our analysis includes 31 textbooks and workbooks. The data reveal that in contemporary textbooks, the most common noun used to describe Maister is a general. In contrast, during the period of the Kingdom of Serbs, Croats, and Slovenes/Yugoslavia, he was frequently referred to as a hero in teaching materials.
